

Ministerie van Infrastructuur en Milieu
t.a.v. Staatssecretaris van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Mw. W.J. Mansveld
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Briefnummer 201312040246
Behandeld door Diane Heemsbergen
Telefoonnummer (0317) 471897
Datum 4 december 2013

Betreft Herbeoordeling van biociden op basis van neonicotinoïden voor particulier gebruik

Geachte mevrouw Mansveld,

Tijdens het Algemeen Overleg bijen op 4 juni 2013 in de Tweede Kamer heeft het Kamerlid Ouwehand een motie ingediend waarin zij de regering verzoekt een algeheel verbod af te kondigen op de verkoop aan particulieren van gewasbeschermingsmiddelen en biociden met neonicotinoïden ('Motie 151'). De motie is aangenomen. Het Ctgb heeft in opdracht van het ministerie van I&M een herbeoordeling van biociden op basis van neonicotinoïden voor particulieren uitgevoerd.

In Nederland zijn 14 biociden toegelaten op basis van neonicotinoïden voor particulier gebruik. Dit zijn allen middelen op basis van imidacloprid. Het betreft mierenlokdozen, een granulaat tegen mieren en vliegenstickers.

In fase I van dit traject is door het Ctgb een analyse gemaakt of genoemde producten aanleiding zouden kunnen geven tot onaanvaardbare risico's voor mens en milieu en met name voor bijen en waterorganismen. Aan NGO's en deskundigen is in deze fase de gelegenheid geboden om voor de herbeoordeling aandachtspunten aan te dragen. Twee NGO's hebben hier gebruik van gemaakt. In de analyse zijn alle nieuwe inzichten omtrent de stof en het gebruik meegenomen. Hierbij rapporteren we u onze bevindingen.

Het College heeft geconcludeerd dat er bij een herbeoordeling geen onaanvaardbare risico's gevonden zullen worden. Er is daarom geen directe noodzaak om over te gaan tot fase II, een volledige herbeoordeling van de biociden op basis van neonicotinoïden voor particulier gebruik. Wel zal de reguliere herbeoordeling van biociden op basis van imidacloprid onder de Biocideverordening plaatsvinden in 2014/2015.

Bij de conclusie om nu geen volledige herbeoordeling uit te voeren zijn de volgende aspecten meegewogen: risico voor bijen, potentiële emissie richting water, incidentele blootstellingen van kinderen en minimalisering van emissies naar het milieu. Het risico van de middelen voor mens en milieu wordt door het Ctgb aanvaardbaar geacht. Een onderbouwing van deze conclusie is te vinden in Bijlage I van deze brief.

College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden

Stadsbrink 5 6707 AA Wageningen Postbus 217 6700 AE Wageningen t (0317) 471 810 f (0317) 471 899
post@ctgb.nl www.ctgb.nl IBAN NL27 RABO 0397076053 SWIFT/BIC RABONL2U

Omdat biociden op basis van imidacloprid op korte termijn worden herbeoordeeld onder de Biocideverordening (de herbeoordeling van de middelen dient afgerond te zijn voor 30 juni 2015) en de nu toegelaten biociden veilig zijn voor mens en milieu, zijn er op dit moment naar de opinie van het College, geen extra restricties in het gebruik nodig.

Imidacloprid is een werkzame stof die vanwege zijn intrinsieke eigenschappen, naar alle waarschijnlijkheid onder de Biocideverordening geïnclassificeerd zal gaan worden als een stof die in aanmerking komt voor vervanging. In fase I van het traject zijn in dit verband twee aandachtspunten gevonden die op Europees niveau zullen worden aangedragen zodat ze mee kunnen worden genomen met de herbeoordeling van biociden op basis van imidacloprid onder de verordening. Deze aandachtspunten houden geen direct verband met een verhoging van het risico voor milieu en mens, maar dienen om het potentiële intrinsieke risico van deze stof in toegelaten biociden te minimaliseren.

Deze aandachtspunten zijn:

1. Imidacloprid is een werkzame stof die onder de verordening hoogst waarschijnlijk in aanmerking komt voor vervanging omdat het persistent en toxisch is voor het milieu (de stof voldoet aan de criteria van artikel 10 van de Biocideverordening). Biociden op basis van imidacloprid moeten in dat geval bij de aanstaande Europese herbeoordeling vergelijkend worden beoordeeld met andere middelen. Indien er biociden op de markt zijn met een lager risicoprofiel voor mens en milieu en er voldoende diversiteit is in werkzame stoffen van vergelijkbare middelen (vanwege resistentie ontwikkeling), kan besloten worden dat biociden op basis van imidacloprid moeten wijken voor de minder schadelijke middelen.
2. Minimalisering van de emissie naar het milieu en blootstelling naar de mens kan voor deze middelen worden verbeterd. Hierbij valt te denken aan kant en klare verpakkingen voor granulaten, waterbestendige verpakkingen en restricties in de toepassing in de nabijheid van bloeiende kruiden en gewassen. Deze aspecten kunnen bijdragen aan een verdere verlaging van het risico en zullen worden aangedragen voor de herbeoordeling onder de verordening zodat een geharmoniseerde Europese aanpak kan worden gerealiseerd.

De vergelijkende beoordeling van de middelen zal door het Verenigd Koninkrijk worden uitgevoerd. The Health and Safety Executive, de beoordelende bevoegde autoriteit van het Verenigd Koninkrijk, is door het Ctgb benaderd om aandacht te vragen voor deze punten zodat er een Europese geharmoniseerde aanpak kan worden gerealiseerd. Uw ministerie zal tijdig op de hoogte worden gebracht over de vorderingen betreffende dit samenwerkingsverband.

Hoogachtend,

De voorzitter van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden,

Ir. J.F. de Leeuw

Bijlage I – Herbeoordeling particuliere biociden op basis van neonicotinoïden.

Aanleiding

Tijdens het Algemeen Overleg bijen op 4 juni 2013 in de Tweede Kamer heeft het Kamerlid Ouwehand een motie ingediend waarin zij de regering verzoekt een algeheel verbod af te kondigen op de verkoop aan particulieren van gewasbeschermingsmiddelen en biociden met neonicotinoïden ('Motie 151'). De motie is aangenomen. Het Ctgb is door het ministerie van I&M verzocht een herbeoordeling van biociden op basis van neonicotinoïden voor particulieren uit te voeren.

Neonicotinoïden zijn stoffen die zeer toxisch zijn voor bijen. Voor imidacloprid, thiamethoxam, clothianidine en een vierde zeer toxische stof voor bijen, fipronil is er door EFSA een herbeoordeling uitgevoerd in 2013. Op basis van deze herbeoordeling is door de EC besloten om communautair aanvullende restricties en inperking van toepassingen op te leggen voor gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op basis van deze stoffen om daarmee het risico voor bijen te minimaliseren. Het Ctgb heeft naar aanleiding van deze communautaire maatregel een herbeoordeling uitgevoerd wat geleid heeft tot de intrekking of aanpassing van de toelatingen van de betreffende gewasbeschermingsmiddelen

In Nederland zijn 14 biociden toegelaten op basis van neonicotinoïden voor particulier gebruik. Dit zijn allen middelen op basis van imidacloprid. Van deze 14 middelen zijn er 5 moedertoelatingen, de overige 9 zijn afgeleide toelatingen. Van de 5 moedertoelatingen, zijn er 2 vliegenstickers (Bayer Vliegensticker - 13369 N; VAPONA Raamsticker - 13280 N), 2 mierenlokdozen (Maxforce pushbox - 13475 N, Piron Mierenlokdoos - 13055 N) en 1 mierenpoeder (Baythion Mierenmiddel N - 12952 N). De vliegenstickers bevatten naast imidacloprid ook een lokstof, *cis-tricos-9-ene*.

Het herbeoordelingsproject van biociden op basis van neonicotinoïden voor particulier gebruik wordt in twee fases uitgevoerd. In fase I is er een analyse gemaakt of er op basis van de meest recente informatie concrete risico's kunnen worden geïdentificeerd. Op verzoek van het ministerie van I&M zijn in deze fase naast de analyse van potentiële risico's voor bijen, het effect van emissie naar water (door het onderwater lopen van mierenlokdozen) meegenomen en is verzocht om een vergelijkende beoordeling te maken tussen mierenlokdozen met verschillende werkzame stoffen (o.a. met betrekking tot incidentele blootstelling en of vergiftigingen).

Aan NGO's en deskundigen is in deze eerste fase de gelegenheid geboden om voor de herbeoordeling aanvullende aandachtspunten aan te dragen. In fase II wordt alleen een volledige herbeoordeling uitgevoerd van de toegelaten biociden, indien de analyse in de eerste fase resulteert in aanwijzingen voor onaanvaardbare risico's.

Analyse

Achtereenvolgens worden in de volgende analyse de ingebrachte aandachtspunten van derde partijen, de risicobeoordeling milieu (o.a. potentiële risico's voor bijen en het effect van onderwater lopen van middelen) en de vergelijkende beoordeling van mierenlokdoosjes (persistentie en incidentele blootstelling) beschreven.

1. Aandachtspunten van derde partijen

Aan NGO's en deskundigen is de gelegenheid geboden om voor de herbeoordeling aanvullende aandachtspunten aan te dragen. Hiervoor is een oproep op de Ctgb website geplaatst en zijn 7 NGO's en deskundigen direct aangeschreven; Natuur en Milieu, Centrum voor Landbouw en Milieu, Universiteit Utrecht, PAN Europe, Dhr Tennekes, Greenpeace en de Bijenstichting.

Er is één reactie ontvangen van PAN Europe en Milieudefensie. De aandachtspunten zijn kort samengevat de volgende:

1. (kwaliteit van) de verpakkingen van mierenmiddelen
2. toepassen van het voorzorgsprincipe/voorzorgsbeginsel
3. heldere gebruiksvoorwaarden en -instructies
4. noodzaak van herbeoordeling van alle bestrijdingsmiddelen op basis van neonicotinoïden (gewasbeschermingsmiddelen en biociden, particulier en professioneel gebruik)
5. MRL's van neonicotinoïden
6. diverse aandachtspunten gewasbeschermingsmiddelen op basis van thiacloprid
7. substances of concern
8. de eindconclusie van de onderliggende beoordeling van toelatingen is te stellig

In zoverre de aandachtspunten gerelateerd zijn aan particuliere biociden op basis van neonicotinoïden zijn ze meegenomen in onderstaande analyse. Een inhoudelijke reactie aan PAN Europe en Milieudefensie waarin op alle aandachtspunten zal worden gereageerd is in voorbereiding.

2. Risicobeoordeling milieu

In deze sectie wordt een samenvatting gegeven van de analyse voor emissie naar het milieu en de risico's voor bijen voor de toegelaten middelen op basis van imidacloprid voor particulier gebruik.

Granulaten: Baythion Mierenmiddel N is in 2006 toegelaten. Het betreft een middel op basis van granulaat korrels, met suiker als lokstof dat in nestingen en in naden en kieren waar mieren lopen wordt aangebracht, uitsluitend buitenshuis. De dosering moet worden afgemeten met een maatbeker, welke is bijgeleverd.

Indirecte blootstelling

Bij deze toepassing is in de beoordeling meegenomen dat imidacloprid systemisch is en dat door opname door nabij aanwezige planten, bijen ook blootgesteld kunnen worden. Bij deze beoordeling is aangenomen dat alle imidacloprid wordt opgenomen in de planten rondom de toepassing (worst case benadering). Dit resulteert in een verwaarloosbare risico.

Aangezien het ook een zeer pleksgewijze toepassingen betreft en er veel andere nectar bronnen aanwezig zullen zijn is de conclusie dat er geen effecten op bijenvolken wordt verwacht.

Gezien de nieuwe evaluatie van EFSA (herbeoordeling van middelen op basis van imidacloprid door de Europese gewasbeschermingsmiddelenautoriteit in 2012) is de numerieke evaluatie zoals toegepast niet meer up-to-date. Echter de argumentatie dat er geen populatie-effecten worden verwacht omdat het een zeer pleksgewijze toepassing betreft is nog steeds valide. Het risico voor de bij is daarom acceptabel geacht.

Om het risico naar bijen verder te minimaliseren zou de toepassing van dit granulaat beperkt kunnen worden tot plekken waar geen bloeiende planten in de buurt staan. In tegenstelling tot een gewasbeschermingsmiddel, wordt het middel echter niet direct op planten toegepast maar kan er blootstelling naar een plant plaatsvinden indien deze zich bij een mierenest bevindt. De middelen op basis van imidacloprid moeten voor 30 juni 2015 worden herbeoordeeld onder de Biocideverordening. De minimalisering van de emissie naar het milieu zal worden aangedragen in Europees verband zodat een geharmoniseerde Europese aanpak kan worden gerealiseerd.

Directe blootstelling

Directe blootstelling van bijen aan granulaten is verwaarloosbaar omdat de suiker in droge vorm niet als lokstof voor bijen fungeert.

Mierenlokdoos: Piron mierenlokdoos

Piron mierenlokdoos is in december 2007 opnieuw beoordeeld omdat de samenstelling en vorm was gewijzigd (oorspronkelijk korrels op een nest is veranderd in een lokdoos) en toegelaten. De werkzame stof zit in een gel-schijfje in de mierenlokdoos. De verpakking van de mierenlokdoos is beoordeeld door de Keuringsdienst van Waren in de beoordeling van 2007.

Indirecte blootstelling

Indirecte blootstelling is niet meegenomen in de risicobeoordeling van 2007. Echter, de emissie van de werkzame stof door een regenbui naar bodem is vergelijkbaar aan of lager dan de emissie naar bodem bij gebruik van granulaten. Zoals hierboven aangegeven, is het risico van granulaten als aanvaardbaar geacht. Gebruik van een mierenlokdoos geeft minder kans op overdosering dan het gebruik van granulaten.

De route waarbij de werkzame stof in plasjes regenwater rond een onderwater gelopen mierenlokdoos, als drinkwater door bijen wordt opgenomen is niet in oorspronkelijke risicobeoordelingen meegenomen. Het risico naar bijen van deze blootstellingsroute wordt aanvaardbaar geacht omdat het een zeer locale, tijdelijke en incidentele gebeurtenis betreft en bijen elkaar niet rekruteren om op bepaalde waterbronnen te vliegen. Het gaat incidenteel om hoogstens enkele blootgestelde individuen. Tijdens een regenbui zullen bovendien meerdere plassen ontstaan, waardoor de kans dat met imidacloprid verontreinigd water specifiek door een significant aantal bijen wordt gedronken en een heel bijenvolk aantast gering is.

Het etiket van de mierenlokdoos geeft aan dat de mierenlokdoos niet moeten worden geplaatst waar direct contact met regen kan plaatsvinden. Hierdoor is de kans van het onderwater lopen van de middelen tot een minimum beperkt.

Maar ook hier kan een slimme technische verpakking die onderwater lopen van de middelen beperkt een aandachtspunt zijn bij de herbeoordeling onder de verordening. Zie hiervoor ook de beoordeling van de MaxForce Pushbox in de volgende sectie.

Directe blootstelling

Het risico van directe blootstelling naar bijen werd in de vergelijkende beoordeling (met granulaten) in 2007 aanvaardbaar geacht omdat korrels open en rechtstreeks bereikbaar waren voor bijen, maar niet aantrekkelijk, terwijl het middel in de lokdoos wel aantrekkelijk is voor bijen (honing is toegevoegd), maar dat het middel in de lokdoos zodanig is afgeschermd dat het voor bijen niet beschikbaar is.

In 2011 is dit middel meegenomen in de nationale herbeoordeling van het bijenrisico van imidacloprid, thiamethoxam en clothianidine.

Voor alle mierenlokdoosjes en vliegenstickers is toen aangenomen dat blootstelling voor bijen niet relevant is en dat het risico voor bijen daarom acceptabel is.

De openingen van de mierenlokdoos is opnieuw bekeken en de openingen zijn dermate klein dat een bij geen directe toegang heeft tot het middel.

Mierenlokdoos: Maxforce pushbox

MaxForce Pushbox is een middel dat is toegelaten (augustus 2011). De werkzame stof zit in een gel-schijfje in de mierenlokdoos. De verpakking is beoordeeld door het Ctgb in de beoordeling van 2011.

Indirecte blootstelling

De conclusies voor deze mierenlokdoos zijn gelijk aan die voor Piron mierenlokdoos. Het verschil tussen de middelen is met name de constructie van de mierenlokdoos. MaxForce Pushbox kan verticaal op een muur worden geplaatst omdat het zeer licht is, stickers hiervoor worden bij het product meegeleverd. De mierenlokdoos zal gaan drijven in een plas met water, en niet zo snel vollopen met water want er zit een luchtcompartiment tussen de bodem en de plastic verhoging waar de gel-schijf op ligt. Op lange termijn, of bij beschadiging van de bodem kan een mierenlokdoos wel vollopen. Het etiket van de mierenlokdoos geeft aan dat de mierenlokdoos niet moeten worden geplaatst waar direct contact met regen kan plaatsvinden.

Directe blootstelling

De openingen van de mierenlokdoos is opnieuw bekeken en de openingen zijn dermate klein dat een bij geen directe toegang heeft tot het middel. Het middel zit in een gel-schijf dat op een verhoging ligt en hierdoor niet op dezelfde hoogte is als de openingen.

Bayer vliegensticker en Vapona raamsticker

Bayer vliegensticker en Vapona raamsticker zijn in 2010 toegelaten. Het betreft een sticker die op ramen wordt geplakt ter bestrijding van vliegen in woon- werk- en andere verblijfsruimten.

Gezien dit binnengebruik wordt blootstelling van bijen als verwaarloosbaar geacht. Potentiële emissie naar het riool kan plaatsvinden tijdens het reinigen van ramen met een dergelijke sticker. Kwalitatief is echter geoordeeld dat dit niet tot substantiële emissie zal leiden. In 2011 is dit middel meegenomen in de nationale herbeoordeling van het bijenrisico van imidacloprid, thiamethoxam en clothianidine.

Voor alle mierenlokdoosjes en vliegenstickers is toen aangenomen dat blootstelling voor bijen niet relevant is en dat het risico voor bijen daarom acceptabel is.

Er zijn heldere voorzorgsmaatregelen in het WGGA opgenomen die voorkomen dat tijdens het wassen van ramen de werkzame stof met het waswater kan uitspoelen naar het riool. Deze voorzorgsmaatregelen zijn opgenomen om emissie naar het milieu te minimaliseren, en niet gerelateerd aan mogelijke risico's voor bijen. Blootstelling van bijen bij het gebruik van vliegenstickers is verwaarloosbaar geacht.

3. Vergelijking van stoffen in mierenlokdoosjes

Door het Nationaal Vergiftigingen Informatie Centrum (NVIC) is in de rapportage van 2012 vermeld dat er relatief veel meldingen van blootstellingen van kinderen zijn geweest aan biociden via mierenlokdozen.

ctgb

Milieu

Directe blootstelling naar bijen van de werkzame stof is verwaarloosbaar omdat de mierenlokdozen dermate kleine openingen hebben dat bijen er niet bij kunnen komen. Voor granulaten kan worden geconcludeerd dat droge suikerkorrels niet aantrekkelijk zijn voor bijen. Alle werkzame stoffen toegelaten voor mierenlokdozen en granulaten, d-fenothrin, imidacloprid en spinosad, zijn acuut zeer toxisch voor bijen

Voor indirecte blootstelling naar bijen is met name van belang of de stof systemisch is en de afbreekbaarheid van de stof in het milieu. Imidacloprid is een persistente stof en breekt langzaam af in grond. Het is een systemisch werkende stof waardoor imidacloprid dat in de bodem terecht is gekomen, vervolgens tot blootstelling kan leiden bij bijen. De overige toegelaten stoffen in granulaten en mierenlokdoosjes breken sneller af in bodem en werken niet systemisch waardoor het risico voor bijen lager wordt ingeschat dan voor imidacloprid.

Humane toxicologie

Er is ook een vergelijking gemaakt van incidentele blootstelling van kinderen en het potentieel op vergiftiging. Het aantal gemelde blootstellingen van mierenlokdoosjes o.b.v. imidacloprid is niet hoger dan voor de overige mierenlokdoosjes (data opgevraagd en besproken met het NVIC). Het blijft echter lastig om de getallen te interpreteren omdat marktverkoop van de middelen onbekend is bij het NVIC.

In principe zou een degelijke verpakking vergiftiging moeten voorkomen. Echter, orale blootstelling van kleine kinderen door het inslikken van de formulering kan, zoals blijkt uit de praktijk meldingen, niet geheel worden uitgesloten ook al is zijn de doosjes zo gemaakt dat de kinderen met hun vingers niet bij het middel in het doosje kunnen komen. Alle middelen bevatten bitrex, een bitter smakende stof, wat het eten van dit middel moet voorkomen indien kinderen er toch bij hebben weten te komen.

Of er minder schadelijke alternatieven zijn voor imidacloprid is daarom beoordeeld aan de potentie van het middel om vergiftigingen bij kinderen te veroorzaken. Dit intrinsiek gevaar van een middel hangt af van het gehalte van de werkzame stof in het middel, opname door het lichaam en de acute gezondheidsnorm, de AEL.

Volgens de Europese toetsingsmethodiek kan een kind 5 gram product inslikken. Het gewicht van een klein kind is 10 kg. Aangezien de concentratie van bijvoorbeeld de werkzame stof d-fenothrin in het product 0.1% en de orale absorptie 60%, leidt het tot de interne orale blootstelling van $(5000 \times 0.1\% \times 60\% / 10 \text{ kg} =) 0.3 \text{ mg/kg bw}$. Aangezien het inslikken van het formulering een sporadisch activiteit is, wordt deze waarde vergeleken met de acute AEL van 0.18 mg/kg bw/day. De berekende blootstelling is hoger dan de acute AEL van 0.18 mg/kg bw/day en geeft daarom een risico-index van 1.7. Op basis van deze methodiek zijn ook de risico indexen voor imidacloprid en spinosad berekend en de resultaten zijn te vinden in onderstaande tabel.

	Relevante AEL mg/kg lg/dag	Gehalte in middel	Orale absorptie	Blootstelling mg	Risk index
d-fenothrin	0.18	0.1%	60%	0.3	1.7
imidacloprid	0.4	0.03%	100%	0.15	0.4
spinosad	0.024	0.015-0.08%	50%	0.0375 – 2	1.6- 83

Er kan worden geconcludeerd dat d-fenothrin, gezien de risk index die voor kinderen t/m 4 jaar significant hoger is, geen beter alternatief is. Eenzelfde conclusie kan worden gemaakt voor middelen op basis van spinosad, gezien de risk index voor kinderen t/m 4 jaar.

Uit de database van het NVIC blijkt dat er blootstellingen hebben plaatsgevonden naar kinderen van alle bovenstaande stoffen in mierenlokdozen. Er zijn bij het NVIC geen incidenten gerapporteerd met kinderen met ernstige vergiftigingsverschijnselen door een mierenlokdoos. De enige gerapporteerde symptomen bij kinderen in 2013 waren twee gevallen van lokale irritatie van de slijmvliezen in de mond.

Conclusies vergelijking van stoffen

Voor bijen is imidacloprid het meest potentieel gevaarlijk in vergelijking met d-fenothrin en spinosad, indien er incidenteel emissie optreedt richting bodem. Echter, voor humane toxiciteit is imidacloprid het minst gevaarlijk aangaande de potentiële vergiftiging van kleine kinderen.

4. Synergisme

Synergisme met andere werkzame stoffen is bij de neonicotinoïden thiacloprid en acetamiprid in enkele laboratorium studies waargenomen. In een publicatie is geconstateerd dat de toxiciteit van imidacloprid licht versterkt wordt door de aanwezigheid van de fungiciden piperonyl butoxide, triflumizole en propiconazole (1.5-1.9 maal giftiger).

In principe wordt het potentieel effect van synergisme in risicobeoordelingen meegenomen als onderdeel van de generieke veiligheidsfactoren die worden gebruikt bij normaflleiding. De lichte versterking is dermate laag dat de generieke veiligheidsfactoren hier afdoende zijn.

Voorts wordt een min of meer gelijktijdige blootstelling van honingbijen aan zowel biociden met imidacloprid en fungiciden als minimaal geacht. In huiselijke omgeving (daar waar granulaten en mierenlokdozen worden toegepast) zijn de meest voorkomende bronnen van fungiciden verduurzaamd hout van schuttingen of (tuin)huizen.

Het is bekend dat er wilde bijen (metselbijen) zijn die in (zacht) hout knagen en gangetjes in boren om er in te nestelen. Honingbijen doen dit niet. De kans op gelijktijdige blootstelling van bijen aan imidacloprid en fungiciden is minimaal geacht. De blootstellingsniveaus zoals getest in laboratoriumproeven worden daarbij niet realistisch geacht voor de huiselijke omgeving.

Conclusies herbeoordelingsproject.

1. Er is geen aanleiding gevonden om over te gaan op een uitgebreide herbeoordeling van toegelaten biociden voor particulier gebruik (mierenlokdozen en vliegenstickers) op basis van neonicotinoïden. Particulier binnengebruik van mierenlokdozen en vliegenstickers zal niet tot onaanvaardbare blootstelling van bijen leiden. Buitengebruik van granulaten en mierenlokdozen zal naar huidige inzichten niet leiden tot nadelige effecten op bijenvolken. De zeer pleksgewijze toepassing is hierbij een belangrijke factor.
2. Imidacloprid is een stof die onder de verordening voldoet aan de criteria voor vergelijkende beoordeling. Voor bijen is imidacloprid het meest potentieel gevaarlijk indien er incidenteel emissie optreedt richting bodem. Echter, voor humane toxiciteit is imidacloprid het minst gevaarlijk voor potentiële vergiftiging van kleine kinderen.
3. Minimalisering van de emissie naar het milieu en blootstelling naar de mens kan voor de beoordeelde middelen worden verbeterd. Hierbij valt te denken aan kant en klare verpakkingen voor granulaten, water bestendige verpakkingen en restricties voor gebruik in de buurt van bloeiende kruiden en gewassen. Deze aspecten zullen worden aangedragen voor de herbeoordeling onder de Biocideverordening zodat een geharmoniseerde Europese aanpak kan worden gerealiseerd.